

HISPANIA FELIX – PRIMA REVISTĂ ȘTIINȚIFICĂ ROMÂNEASCĂ DEDICATĂ SECOLULUI DE AUR SPANIOL. ÎNTRE INOVAȚIE ȘI TRADIȚIE

OANA-ANDREIA SÂMBRIAN*

Abstract: Our study focuses on the presentation of the first Romanian journal dedicated exclusively to the study of the Spanish Golden Age (Renaissance and the Baroque), *Hispania felix*, whose first issue was published in 2010. Subsequently, the author explains the reasons that led to the publication of this journal in Craiova, highlighting the tradition of Hispanic studies in the region of Oltenia.

Key words: *Hispania felix*, Alexandru Popescu-Telega, Paul Alexandru Georgescu, *Năzuința*, Romanian journals.

În anul 2009 când hispanismul mondial sărbătorea patru secole de existență ale *Artei noi de a scrie teatru* a lui Lope de Vega, lucrare considerată fundamentală întrucât punea bazele teatrului european modern, se naște la Craiova ideea publicării unei reviste dedicate uneia dintre cele mai prolifiche perioade din cultura și literatura universală: Secolul de Aur spaniol, mai precis Renașterea și Barocul. Ideea creării revistei a fost expusă pentru prima dată de către semnatara acestor rânduri în cadrul conferinței internaționale „Secolul de Aur înainte și după Arta nouă: noi abordări dintr-o perspectivă pluridisciplinară”, organizată la Craiova în perioada 7–9 mai 2009. Inițiată de „Institutul de Cercetări Socio-Umane din Craiova” și sprijinită de „Grupul de Cercetări Secolul de Aur de la Universitatea din Navarra”, Ambasada Spaniei la București, „Institutul Cervantes” și „Administrația Fondului Cultural Național”, conferința a reunit la Craiova câteva dintre cele mai mari nume ale hispanismului mondial, precum Felipe Pedraza, María Luisa Lobato, Emilia Deffis etc.

Ideea a fost primită cu entuziasm, având în vedere că o revistă românească dedicată Secolului de Aur spaniol nu exista încă. De fapt, chiar și revistele hispaniste românești cu profil științific erau puține, ele rezumându-se, în general, la aparițiile periodice propuse de către universități, de tip *miscellanea*. Între timp, apariția „Asociației de Studii Iberoamericane din România” în 2016, impulsionată de Coman Lupu, a mai dinamizat activitatea hispanismului românesc prin

* Cercetător științific III, dr., Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Ploșșor” din Craiova, al Academiei Române; e-mail: oana.sambrian@gmail.com

susținerea organizării unor manifestări științifice de profil, materializate ulterior prin publicații monografice. La nivelul anului 2009, însă, publicațiile științifice hispaniste erau foarte puțin coagulate în România, iar Secolul de Aur spaniol se bucura doar de unele inițiative individuale ale colegilor de la Universitățile din București, Iași, Cluj-Napoca.

În această panoramă de existență pre-creatoare, caracterizată, așa cum este firesc, de haos și materie diformă, se creionează în planul hispanismului internațional, purtând ca marcă identitară spațiul românesc, și, mai concret, pe cel oltenesc, *Hispania felix. Revista hispano-rumana de cultura y civilización de los Siglos de Oro*¹, revistă publicată sub egida Institutului de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor” din Craiova. Încă de la început, revista a fost concepută cu o periodicitate anuală, un volum monografic, dedicat unei teme alese de coordonatorul fiecărui număr în parte. Structura revistei debutează cu *Dialoguri*, o secțiune-interviu în care coordonatorul volumului sau directorul revistei interviează un specialist în tematica volumului. Urmează articolele și recenziile, accentul căzând pe o categorie aparte de studiu-recenzie integrat la secțiunea *Ex libris antiquis*, ce constă în prezentarea și interpretarea (uneori chiar în transliterația) unui manuscris de secol XVI–XVII ce nu beneficiază de o ediție critică modernă. Practic, vorbim despre recenzarea unui manuscris inedit. Tot la manifestarea științifică din mai 2009 am ales și primul coordonator al revistei (numărul inaugural apare în 2010): profesorul Felipe B. Pedraza Jiménez, keyspeaker la conferința de la Craiova, cunoscut exeget al lui Lope de Vega și autor, printre sutele de publicații ce se regăsesc în toate bibliotecile de specialitate, a monografiilor *Epocile literaturii spaniole* (2012) sau *O istorie esențială a literaturii spaniole și hispanoamericane* (2019). Volumele publicate până în prezent au tratat aspecte literare, istorice și culturale ale secolelor XVI–XVII, precum *Lope de Vega în Secolul său de Aur* (coord. Felipe Pedraza, Universitatea din Castilla-La Mancha); *Călători și călătorie în Secolul de Aur* (coord. Ignacio Arellano, GRISO-Universitatea din Navarra); *Imagine și putere politică în Secolul de Aur* (coord. María Luisa Lobato, Universitatea din Burgos, Oana Sâmbrian); *Călătorie, oraș și spațiu* (coord. Luis Alburquerque, Consiliul Superior al Cercetării Științifice Madrid, Oana Sambrian), *Râsul, comicitatea și parodia în teatrul Secolului de Aur* (coord. Carlos Mata, GRISO-Universitatea din Navarra); *Satira politică în Secolul de Aur* (coord. José Enrique López Martínez, Universitatea Autonomă din Madrid), *Abject, grotesc și sublim în literatura Secolului de Aur hispanic* (coord. Robert Lauer, Universitatea din Oklahoma); *Verba picta: cuvânt și imagine în Secolul de Aur* (coord. Renata Londero, Universitatea din Udine); *Canonul teatrului renascentist spaniol* (coord. Julio Vélez Sáinz, Universitatea Complutense din Madrid).

Revista reprezintă o sursă de interes pentru toți cei pasionați de Renaștere și Baroc, dar nu mai puțin interesant este faptul că această revistă nu se naște întâmplător în Oltenia. În spatele ei stă o tradiție veche de o sută de ani, tot atâția

¹ <https://icsu.ro/publicatii/reviste/hispania-felix/>

ani câți au trecut de la publicarea primei reviste dedicată studiilor româno-spaniole, *Năzuința*, care în scurta sa viață editorială (1922–1929) se tipărește la Craiova. Pe lângă această revistă, pe care o vom aborda în rândurile ce urmează, este important de subliniat faptul că unii dintre cei mai de seamă hispaniști români își desfășoară activitatea sau se nasc la Craiova.

Primul dintre ei este Alexandru Popescu-Telega, cel mai mare hispanist român din perioada interbelică, membru corespondent al Academiei Regale Spaniole (din 1940), despre a cărui activitate hispanistică am scris mai pe larg în articolul *El hispanismo rumano y la traducción del teatro clásico español*², astfel încât în cazul de față mă voi rezuma doar la a puncta câteva aspecte esențiale. În 1909, Popescu-Telega își începe studiile la Universitatea din București unde se împrietenește cu C.D. Fortunescu și se specializează în studii romanistice. În 1931 își susține teza de doctorat, *Receptarea lui Cervantes în Italia*, sub îndrumarea lui Ramiro Ortiz, din comisia de examen făcând parte Dimitrie Gusti, Ovid Densusișianu, Ioan Aurel Căndea și Nicolae Cartojan³.

Activitatea lui Popescu-Telega, profesor din 1919 până în 1939 la Colegiul Național Carol I din Craiova (pe atunci, liceu) este strâns legată de revista *Ramuri* și de editura Scrisul Românesc, unde și-a publicat primele studii hispaniste. În revista *Ramuri* publică, bunăoară, în 1933 *Cervantes și Italia*, în timp ce în 1936 vede lumina tiparului, tot în *Ramuri*, *Două drame de Lope de Vega interesând istoria și literatura română*, un articol fundamental pentru stabilirea legăturilor culturale vremelnice între România și Spania, pentru care Popescu-Telega utilizează bibliografie de specialitate extrem de actualizată, și anume *Operele complete* ale lui Lope de Vega publicate de Academia Regală Spaniolă la sfârșitul anilor 1920. Popescu-Telega demonstrează a fi un cercetător informat, cu vocație, la curent cu cele mai noi informații în materia subiectului tratat. El aduce în atenția publicului român două piese. În prima dintre ele, *La campana de Aragón* (trad. *Clopotul din Aragón*), se regăsește imaginea piramidei din capete de nobili pe care Popescu-Telega o pune în legătură cu piesa lui Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanu*. Cea de-a doua piesă adusă la lumină de Popescu-Telega, pionier în acest sens, este *El capitán prodigioso*, unde apar informații referitoare la Transilvania, Țara Românească, bătălia de la Călugăreni din 1595 etc. Această din urmă piesă, pe care am tratat-o pe larg în activitatea mea de cercetare⁴, s-a demonstrat în cele din urmă a nu fi fost scrisă de Lope, ci de Luis Vélez de Guevara, mult mai puțin cunoscut publicului român,

² Oana Sâmbrian, *El hispanismo rumano y la traducción del teatro clásico español*, în Claudia Demattè, Eugenio Maggi, Marco Presotto, *La traducción del teatro clásico español (siglos XIX–XXI)*, Veneția, Edizioni Ca Foscari, 2020, pp. 155–170.

³ Carmen Burcea, *Alexandru Popescu-Telega y „Năzuința”: un momento en la evolución de la hispanística en Rumanía*, în „Journal of Romanian and Literary Studies”, nr. 18, 2019, p. 534.

⁴ Oana Sâmbrian, *El gusto del público español por las comedias de carácter histórico en la España barroca – El prodigioso príncipe transilvano*, în „Bulletin of Hispanic Studies”, nr. 89.1, 2012, pp. 31–43; Idem, *Comedias desdobladas: técnicas comerciales en El príncipe prodigioso de Juan de Matos y Agustín Moreto*, în „Bulletin of the Comediantes”, nr. 64.2., 2012, pp. 137–151; Idem, *Convergențe româno-spaniole de la Renaștere la Modernism*, București, Editura Academiei Române, 2013, pp. 132–141.

însă, totodată, unul dintre dramaturgii importanți ai Secolului de Aur spaniol. Informația prezentată în mod corect de către Popescu-Telega în anii 1930 a fost ulterior preluată *tale quale* de către Eugen Denize⁵ în studiile sale româno-spaniole din anii 2000, când însă, viziunea istoriografiei universale asupra autorului acestei piese deja de schimbare⁶, Denize neefectuând un studiu direct al piesei respective. În ceea ce privește colaborarea lui Popescu-Telega cu Scrisul Românesc, în 1924, acesta publică *Din viața și opera lui Unamuno*, dovedind a fi un hispanist complet, care, în ciuda faptului că a demonstrat o vădită predilecție pentru Secolul de Aur, și-a îndreptat atenția și către autorii contemporani.

În 1939, la propunerea ministrului plenipotențiar al Spaniei la București, Pedro de Prat y Soutzo, și a consulului spaniol, Luis Benzto, guvernul spaniol îl numește pe Popescu-Telega în funcția de lector de spaniolă la Facultatea de Litere a Universității din București. În 1943 este numit șeful departamentului de limbă și literatură spaniolă⁷.

Una dintre activitățile publicistice de care Popescu-Telega își va lega pentru totdeauna numele este cea a revistei *Năzuința*, publicată la Craiova în perioada 1922–1929. Este vorba despre o revistă culturală cu caracter divulgativ, axată pe trei direcții: literatură, istorie și lingvistică. Din colegiul redacțional inițial făceau parte, printre alții, Elena Farago, George Murnu, C.D. Fortunescu, Alexandru Popescu-Telega. În 1925 Popescu-Telega preia conducerea revistei.

Din acel moment, accentul cade pe literatura spaniolă, la care se adaugă mostre de literatură portugheză, italiană și franceză.

Popescu-Telega subliniază importanța literaturii spaniole a Secolului de Aur: „Nu trebuie să uităm că Cervantes numai cu Shakespeare poate fi comparat în istoria literaturii universale; că *Romancero spaniol* este cel mai trainic și mai mare monument de poezie populară, pe care îl oferă vreun popor; (...) că literatura mistică spaniolă este unică; (...) că teatrul clasic spaniol este primul teatru popular și romantic din Europa; că din sânul națiunii spaniole și din spiritul ei s-au născut cele două creațiuni, a lui Don Quijote și Don Juan”⁸.

În opinia lui Sveduneac, Popescu-Telega este primul hispanist român autentic⁹, întrucât, după Ștefan Vârgolici (profesorul care în anul 1878–1879 a predat pentru prima oară un curs de Istoria literaturii spaniole la Universitatea din Iași) nimeni altcineva nu mai reușise să întrunească toate caracteristicile ce definesc un hispanist: promotor al limbii și culturii spaniole, autor de studii lingvistice (*Gramatica sa spaniolă* din 1942), literare și artistice (studii despre El

⁵ Eugen Denize, *Relațiile româno-spaniole până la începutul secolului al XIX-lea*, Târgoviște, Cetatea de Scaun, 2006, p. 93.

⁶ Pentru prima atribuire românească corectă a piesei, a se vedea Alexandru Ciorănescu, *El autor del Príncipe transilvano*, în „Estudios de literatura española y comparada”, 1954, pp. 93–113.

⁷ Carmen-Lenuța Sveduneac, *Alexandru Popescu-Telega in the History of Romanian Hispanic Studies*, în I. Boldea (coord.), *Globalization and National Identity. Studies on the Strategies of Intercultural Dialogue. Literature Section*, vol. 3, Târgu Mureș, Arhipelag XXI, 2016, p. 1243.

⁸ Carmen Burcea, *op.cit.*, p. 541.

⁹ Carmen Sveduneac, *op.cit.*, p. 1244.

Greco, Cervantes, Lope de Vega, Calderón de la Barca, Jacinto Benavente, Miguel de Unamuno, Menéndez Pidal), dar și folclorice (analogiile între folclorul român și spaniol – 1927).

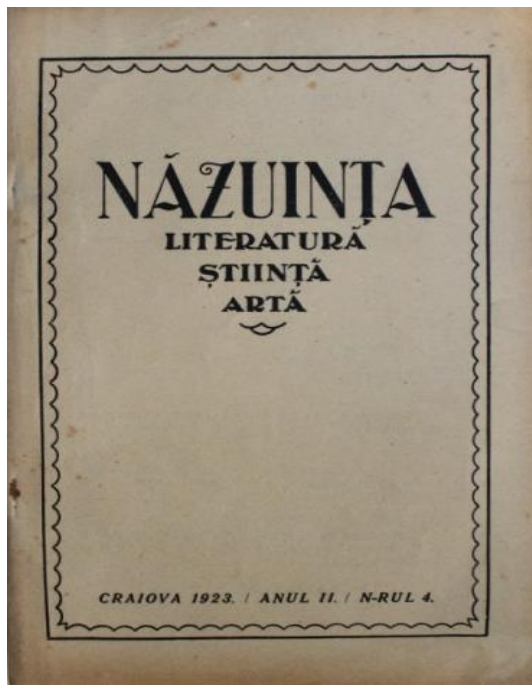

Fig. 1. Coperta revistei *Năzuința*

Ca traducător, Popescu-Telega a tălmăcit în două volume povestea lui Don Quijote de La Mancha (1944–1945), o antologie de proză spaniolă contemporană și diverse piese de Lope de Vega și Pedro Calderón de la Barca, precum *Viața e vis* (1942, traducere în proză).

Pe lângă Popescu-Telega, un alt hispanist român important, născut la Craiova în 1914 este Paul Alexandru Georgescu, autorul singurei monografii dedicate *Teatrului spaniol clasic* (1967), cu excepția cursurilor universitare și a lucrărilor divulgative cu caracter non-științific. Lector de limba română la Madrid în perioada 1944–1946, revine ulterior în România și din 1964 va fi lector de limba spaniolă la Universitatea din București. În *Teatrului spaniol clasic*, Georgescu realizează o trecere exhaustivă în revistă a dramaturgilor spanioli renașcențiști și baroci: Francisco de Rojas, Juan del Encina, Torres Naharro, Cervantes, Lope de Vega, Tirso de Molina, Calderón de la Barca. Studiile lui Paul Alexandru Georgescu sunt științifice, incluzând prezentarea perioadei în care s-a afirmat fiecare dramaturg în parte, informații despre viața și opera autorului, expunerea tramei, analiza personajelor și a mesajului piesei. Totodată, hispanistul craiovean demonstrează

cunoașterea aprofundată a principalelor curente istoriografice spaniole, citându-i pe Menéndez y Pidal, Cotarelo y Mori, Menéndez y Pelayo etc.

Traducerile efectuate de Georgescu în monografia sa păstrează ritmul și rima versurilor, realizând o adevărată traducere artistică. Reproduc pentru exemplificare un scurt fragment din *Viața e vis* a lui Calderón de la Barca în traducerea lui Paul Alexandru Georgescu:

Eu visez că-ncătușat
 zac în groaznică-închisoare
 și-am visat că-n altă stare,
 strălucită m-am aflat.
 Ce-i viața? O pornire,
 sălbatică, amăgire,
 umbră și închipuire.
 Și chiar bunul cel mai mare
 poartă-n el neantu-nchis,
 căci viața e un vis
 iar visele-s tot visare¹⁰. (Georgescu 1967, 274)

În concluzie, publicarea la Craiova la distanță de aproape un secol a unei reviste de hispanism, *Hispania felix*, dedicată Secolului de Aur spaniol, o perioadă a cărei importanță pentru cultura universală a fost promovată și ilustrată de către toți marii hispaniști români (să nu-l uităm nici pe G. Călinescu cu ale sale *Impresii asupra literaturii spaniole*) reprezintă nu numai o necesitate în panorama națională actuală unde astfel de publicații „strălucesc prin absență” cum s-ar spune în limba lui Cervantes („brillan por su ausencia”) și inclusiv internațională, unde prezența publicațiilor românești dedicate Secolului de Aur este extrem de firavă comparativ cu activitatea altor state (Italia, Franța, Polonia etc.), dar și o punte de continuitate cu trecutul, cu tradiția hispanismului oltenesc, care a fost pionier, autentic, informat, constituind un vârful de lance al hispanismului național.

Hispania felix va exista atâta timp cât va avea un public. Mijloacele de difuziune actuale au făcut ca publicul său să fie unul vast, internațional, efervescent din punct de vedere intelectual, dovadă stând comenzile primite în fiecare an din diverse țări. Această revistă s-a născut din curiozitate, element de bază, elementar și esențial în orice activitate de cercetare, fără de care aceasta (cercetarea) nu ar putea și nici nu ar trebui să existe. *Hispania felix* s-a născut din respect față de trecut, față de cercetarea autentică a celor ce ne-au premers. Pentru ca descoperirile lor să fie duse mai departe, actualizate și difuzate în marea profundă a Cunoașterii.

¹⁰ Paul Alexandru Georgescu, *Teatrul spaniol clasic*, București, Editura pentru literatură universală, 1967, p. 274.

Bibliografie

- Burcea, Carmen, *Alexandru Popescu-Telega y „Năzuința”*: un momento en la evolución de la hispanística en Rumanía, în „Journal of Romanian and Literary Studies”, nr. 18, 2019.
- Ciorănescu, Alexandru, *El autor del Príncipe transilvano*, în „Estudios de literatura española y comparada”, 1954.
- Denize, Eugen, *Relațiile româno-spaniole până la începutul secolului al XIX-lea*, Târgoviște, Cetatea de Scaun, 2006.
- Georgescu, Paul Alexandru, *Teatrul spaniol clasic*, București, Editura pentru literatură universală, 1967.
- Sâmbrian, Oana, *El gusto del público español por las comedias de carácter histórico en la España barroca – El prodigioso príncipe transilvano*”, în „Bulletin of Hispanic Studies”, nr. 89.1, 2012.
- Sâmbrian, Oana, *Comedias desdobladas: técnicas comerciales en El príncipe prodigioso de Juan de Matos y Agustín Moreto*, în „Bulletin of the Comediantes”, nr. 64.2., 2012.
- Sâmbrian, Oana, *Convergențe româno-spaniole de la Renaștere la Modernism*, București, Editura Academiei Române, 2013.
- Sâmbrian, Oana, *El hispanismo rumano y la traducción del teatro clásico español*, în Claudia Demattè, Eugenio Maggi, Marco Presotto, *La traducción del teatro clásico español (siglos XIX–XXI)*, Veneția, Edizioni Ca Foscari, 2020.
- Sveduneac, Carmen-Lenuța, *Alexandru Popescu-Telega in the History of Romanian Hispanic Studies*, în I. Boldea (coord.), *Globalization and National Identity. Studies on the Strategies of Intercultural Dialogue. Literature Section*, vol. 3, Târgu Mureș, Arhipelag XXI, 2016.

